17

D. D.

DISSERTATIO MEDICA
DE
HÆMORRHAGIIS UTERI SUB STATU GRAVIDITATIS,

QUAM,

SUFFRAG. ET CONS. AMPL. ATQUE EXPERIENT. FACULT. MED. IN REG. ACAD. UPSALIENSI,

SUB PRÆSIDIO

CELEBERRIMI ATQUE EXPERIENTISSIMI VIRI,

DN. DOCT. CAROLI LINNÆI,

S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRI,
MED. ET BOTAN. PROFESS. REG. ET ORD.
ACADD. IMPERIAL. *N. C.* MONSPEL. STOCKHOLM. UPSAL. ET BEROLINENS. SOCII,

PRO GRADU DOCTORIS

PUBLICÆ PLACIDÆQUE BONORUM MOD. SUBJ. DISQUISIT.

ERICUS ER. ELFF,

HELSINGUS.

IN AUDIT. CAROL. MAJOR. AD DIEM VI. DECEMB. ANNI MDCCXLIX.

HORIS ANTE ET POST MERIDEM CONSVETIS.

UPSALIÆ.

D. D.

§. I.

QUid per hæmorrhagiam intelligitur, unicuique haud difficile eſt perſpectu, qui propriam vocabuli ſignificationem novit eſſe copioſum ſanguinis cum impetu effluxum. Hanc ſignificationem neque opus eſt pluribus circumſcribere terminis, niſi quod evacuatio iſta fiat e quacunque parte corporis humani viventis.

§. II.

Corpus humanum, quamdiu in eo ſtatu eſt conſtitutum, ut omnes actiones ſibi proprias exercere valeat cum facilitate, oblectamento & quadam conſtantia, ut recte dicit Excell. Boërhavius, habetur ſanum; ut vero hæc conditio ſarta tectaque conſervetur, tot a Summo Statore hujus univerſi dicata ſunt inſtrumenta, eorumque inter ſe relationes, quot ne mortali cuipiam ad ungvem exſpiſcari adhuc datum fuerit. Si vero

horum

horum inſtrumentorum vel unicum aliquo modo læſum fuerit, aut relatio inter illa peccet, corpus humanum in illum redactum eſt ſtatum, quem nomine morbi inſignire ſolemus.

§. III.

Ut ut cognitio ſingularum partium vitæ ac ſanitati hominis inſervientium exactiſſima adhuc deficiat, ex indagatione tamen tam veterum quam recentiorum Anatomicorum atque Phyſiologorum dudum evictum eſt, illas conſpirare ad continuandum circulum ſanguinis, ad ſecernendos ex hoc liquores unicuique functioni exercendæ proprios atque excernenda corpora machinæ humanæ noxia, quæ omnia, cum æquabili modo fiunt, id abſolvunt, quod Sanitatem dicimus.

§. IV.

Officiis iſtis peragendis indolem non tantum ſangvinis idoneam, verum etjam juſtam illius requiri quantitatem, per ſe itaque patet; hinc pro ut hæcce vel etjam illa variat, ſangvinis quoque evacuatio aut utilis & ſæpe neceſſaria quoque, aut plus vel minus noxia eſt; in illo caſu cum ſangvinis evacuatio ſub nomine morbi nequeat venire, ſub conſiderationem jam non cadit; in hoc caſu vero nomen Hæmorhagiæ juſtis meretur titulis.

§. V.

Ad dignoſcendam hæmorrhagiam a reliquis cruciatibus, corpus humanum adfligentibus, non opus eſt, ut multa dicantur, cum ſanguis impetu effluens ſatis ſuperque unicuique adſpicienti hujus morbi ideam imprimat.

§. VI.

Cauſam proximam hæmorrhagiæ merito conten-dimus conſiſtere vel in præter-naturali dilatatione & apertura, vel in ruptura vaſorum ſanguiferorum par-tis adfectæ. Ad haſce vero producendas multæ cau-ſæ remotæ ſuum conferre poſſunt ſymbolum, quas o-mnes inſtituti ratio non permittit enumerare; illas i-taque tantum tangemus, quæ deinde dicendis lucem adferre queunt.

§. VII.

Præter illa, quæ quaſi modo mechanico imme-diate rupturam inducere valent, conſiderari meretu fluxus humorum ad aliquam partem magis quam a reliquas determinatus, quem Stahliani verbo conge-ſtionis efferre ſolent. Hæc congeſtio non poteſt no inæqualitatem circulationis humorum indigitare, i etiam variæ ejus conſtitui poſſunt cauſæ, ut debilita partis adfectæ, irritatio, aliaque, quæ fluxum humo-rum illuc lege mechanica invitant, item obſtructione partium vicinarum, illarum ſpasmi, ſuppreſſiones e-vacuationum alibi fieri ſolitarum, quibus etiam ple-thora, ſanguinisque indoles ſpiſſa ſæpe conjungi ſolent Hiſce ſi circulatio humorum aucta, aliqua ex cau occaſionali ſuperaccedens, conſideretur, facile intellig-tur quomodo hæmorrhagiæ exortus explicari poteſt

§. VIII.

Hæmorrhagiæ diviſionem in Criticam, quæ mor-bis ſupervenit diebus criticis cum levamine & remiſ-ſione ſymptomatum, & Symptomaticam, quæ absqu levamine manifeſto cum proſtratione virium incurri aliasque ſicco præterimus pede; ſufficit ſolum-mod addidiſſe, illam varias recipere denominationes pr

diver

diverſitate partium, quæ illa corripiuntur: Sic ex naribus ſanguis proveniens, hæmorrhagia narium vocatur ex pulmonibus ſi exſiliat, hæmoptyſis audit, ex ventriculo per fauces eveniens vomitus adpellatur cruentus; ex vaſis hæmorrhoidalibus, ſub nomine hæmorrhoidum venit; ex utero autem ſanguinis vehementior effluxus, quam qui menſtruæ evacuationi competit, hæmorrhagia vocatur uteri. Reliquis vero miſſis, de hæmorrhagia uteri paucis diſſerere animus eſt. Si vero B. L. vires meæ tuæ expectationi non ſuffecerint, aut in conſcribendi ordine vel ratiociniis error irrepſerit, & rudior ſtylus offenderit, benigno tamen ut interpreteris animo etiam atque etiam oro quæſoque.

§. IX.

Corpus ſexus ſequioris non tantum ad acmen prius pervenire, quam nobilioris, omnium Phyſiologorum unanimi judicio evictum eſt tam ex ipſa experientia quotidiana, quam ex ipſa mollitie corporis feminini, qua vaſa actioni cordis minus reſiſtentia facilius extenduntur; cum e contrario ſexui nobiliori vaſa ſint duriora, actioni cordis minus cedentia, adeoque minus expanſilia; verum quoque illud acmen transgreſſum magnam colligere humorum copiam, qua etiam opus fuerit, femina utero gerente, ad nutriendum fetum. Hanc plethoram & evacuationes quovis menſe extra ſtatum graviditatis contingentes evincunt, & enormes jacturæ ſanguinis, vel per hæmorrhagias uteri nimias, vel per ſæpius repetitas venæ ſectiones, ſalva manente nihilominus femina, apud auctores practicos paſſim memoratæ, abunde teſtantur, quales jacturas ſanguinis, ſine & virium & vitæ diſpendio, vel robore excellens vir neutiquam facere potuiſſet.

§. X.

Aſt non ſatis eſt, feminæ conceſſam eſſe facultatem plurimum colligendi humorum, ſed multis etiam rationibus illorum fit congeſtio ad uterum. Uterus enim facile extenſilis ſitus eſt in loco declivi, ſcilicet pelvi, quæ latitudinem habet majorem in feminis, quam in viris. Hinc ſanguis actione cordis projectus, elaſticitate atque innata vi contractili arteriarum promotus, & ipſo pondere per arterias ad uterum ducentes adjutus, illas debiliores & ampliores impetuique cordis *a*) cedentes, quin & ipſam ſubſtantiam uteri tanto facilius replet, cum anguſtia pelvis non impediat, & uterus conſtet non niſi vaſis denſa, ſtipata, duriuſcula, ſucculenta tamen celluloſa, in qua, præter nervos a plexu meſocolico infimo ortos, fibrarum aliquid ſimile muſcularium, revinctis, quæ, extra ſtatum graviditatis ſerpentino ductu decurrentia, ſunt dilatabilia. Sanguis in uterum jam congeſtus ob ipſum pondus majori redit difficultate, cum venæ reducentes ad perpendiculum revehant, quæ, ſi paucas in ſpermaticis excipias, deſtituuntur valvulis, alioquin ſanguinis retrogreſſum multum facilitantibus, præterea hæ venæ plus habent roboris, adeoque minus diſtenſiles ſunt, nec non ſunt minores *b*) pro ratione arteriarum; ad quod accedit, quod hæ venæ circa uterum ſunt ampliores, & minores ubi truncis ſuis inſeruntur. Ex hiſce ſequitur, majori copia per arterias adferri, minori

a) Hall. comment. in Inſtit. Med. Boerh. Tom. V. part. 2. § 661. n. a. & §. 665. n. a. Hall. Prim. Lin. Phyſiol. §. 813. 816.

b) Halleri Prim. Lin. Phyſiol. §. 809. 813. ejus comment. in Boerh. Inſt. Med. T. V. p. II. §. 665. n. a.

minori vero per venas revehi; hinc neceſſe eſt, ut in arterias uteri ſanguis congeratur, cum columnæ ſanguinis, una poſt alteram venientes, continuo urgeant, usque dum, cum venæ tantam recipere ſanguinis copiam negent, extremitates arteriarum exhalantium *c)*, quæ in non menſtruantibus non niſi humorem ſeroſum fundunt, ita dilatantur, ut ſanguinem recipientes illum in cavitatem uteri ſtillent, donec plethora imminuta ſit; unde nimia illa preſſione ſublata, vaſa, dum elaſticitatem ſervent, iterum ſe contrahunt, fluentique ſanguini hac vice finem faciunt. Majorem ad uterum determinationem, & vaſorum inde tantam diſtractionem, ut etiam vicini nervi diſtrahantur, quas ſcimus vaſa plerumque ſequi, probant quoque molimina varia, ut dolor, calor, pondus &c., quæ ante hunc fluxum ſentiuntur in lumbis, ad pubem & inguina.

§. XI.

Hæc evacuatio ſanguinis, quæ ſub nomine menſtruorum venire ſolet, renata iterum copia ejusdem, poſt

c) Multi equidem auctores contendunt, in ſubſtantia uteri inveniri ſinus quosdam ſanguinem ab arteriis recipientes, poſteaque illum in uterum deponentes; ſinus vero non dari, ſed vaſa tantum celluloſitate quadam cincta, firmiſſime perſvaſus ſum, cum apud hujus ævi ſummum Anatomicum Perilluſtrem *Dn. Hallerum*, cujus fideliſſimam informationem, perplurimaque in me merita, gratiſſima ac venerabunda mente ad extremum usque vitæ halitum ſemper agnoſcam, meis hiſce oculis viderim, in utero feminæ, puerperio extinctæ, feliciter injecto, nullos ejusmodi reperiri ſinus, qui ſane per ceram in irregularia ſpatia effuſam ſe prodidiſſent, ſi adfuiſſent, in hoc vero utero omnis cera intra membranas in cylindrum convolutas continebatur.

poſt menſem recurrit lunarem, atque ita decurſus ſuos ordinario ſervat, initio facto circa 2:dum Septenarium usque ad ſeptimum (non tamen negamus, variationem dari inſignem & qua ipſum tempus primæ eruptionis atque ultimæ ſuppreſſionis, & qua ipſas periodos, ratione locorum, diætæ & conſtitutionis ſubjectorum) niſi ex cauſa quadam ſupprimatur, unde multi gravesque oriri ſolent morbi, vel ob conceptionis negotium ſiſtatur, ut ſanguis retentus in alimentum cedat fetus. Quo itaque proles obtinenda cuidam eſt optatior, eo cautius eſt mercandum, ne ſpes ejus per hæmorrhagiam uteri ſub ſtatu graviditatis malo omine excitatam deſtruetur. Quam difficile vero ſæpe ſit ab illa præſervare, & præſentem abigere facile vident, qui conſiderant, cauſas prædiſponentes hæmorrhagiæ ſemper in hoc ſtatu adeſſe, quæ cum quadam occaſionali conjunctæ hæmorrhagiam producere poſſunt, quin etiam ſæpe caſus dari, ubi in noſtra non eſt poteſtate hæmorrhagiam tollere ſine extractione fetus.

§ XII.

Quot opiniones Phyſiologi circa conceptum fovent, non mei eſt inſtituti heic enumerare; ac non tantum labor humeris meis non ferendus eſt, ſed etjam fere inutilis, enodare, cujus ſententia maximam habet ſpeciem veri; ſufficit, cum certitudine concludi poſſe, ovum ſpermate virili fecundatum & in uterum adlectum, ibidem in ambiente humore fotum emittere rudimenta placentæ, quæ plerumque & quidem naturaliter ſe adfigunt craſſiori parti, ſcilicet fundo, uteri, ſed non tam conſtanter, quin poſſint etjam lateribus, imo etjam orificio uteri adnaſci *d*). Ovulum hocce, in quo

d) Placentam non niſi fundo uteri adnaſci contendit

quo rudimenta fetus jacent recondita, ſemper augetur & creſcit, ut, quod primis ſeptimanis vix granum æquabat, ultimo graviditatis menſe 12, forſan etjam plurium ſit librarum e), atque pro magnitudine fetus & multitudine aquarum in magnum extendatur volumen. Placenta, quæ initio non fuit niſi filamentum quoddam ſubtiliſſimum, excrevit ultimo tempore in magnum rotundum viſcus, latitudinis dimidii pedis & ultra, & craſſitiei plus ſæpe quam unciæ. Hoc viſcus vaſis tantummodo conſtat, arteriis ſcilicet & venis, celluloſa revinctis, quorum venæ recipiunt ſanguinem a contigui uteri arteriis, illumque ad fetum vehunt, arteriæ vero ſanguinem a fetu revertentem in venas fundunt uteri.

§. XIII.

Ipſe uterus quoque, qui in virgine vix magnitudinem habebat piri, jam gravidus in inſignem excrevit magnitudinem. Ejus craſſities tantum abeſt, ut, ſub graviditate minuatur, quin potius augeatur f).

B exce-

Deventer, imputans obliquitati uteri, ſi manus obſtetricantis placentam ab utero poſt partum ſolutura, illam non in fundo ſed ad latus quoddam invenerit. Contrarium vero, & quidem veritati conſonum, experientiæque, multi alii demonſtrarunt. Ipſam vero ipſi orificio uteri adnaſci inter auctores artis obſtetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti ſunt, unicus eſt Noſter von *Horne*, qui propria experientia edoctus adſerit, cujus adſertionem celeberr. *Dn. Doctor Fried*, Practicus & Obſtetricans Argentinenſium feliciſſimus, in prælectionibus ſuis dixit ſe inveniſſe veram.

e) Manningham. Compend. artis obſtetr. p. m. 55.

f) Uterum in ſtatu graviditatis adtenuari, ut Gale-

excepta tamen inferiori ejus parte, quæ ultimis geſtationis menſibus, pondere aucto fetus incumbente, ita adtenuatur, ut digitus, ſtatum gravidæ explorans, per ſubſtantiam uteri caput fetus tanquam globum durum perfecte diſtingvere poſſit. Alioquin ſubſtantiam uteri craſſeſcere non prohibent vaſa ejus, quæ extra graviditatem ductu ſerpentino repentia, in illo magis fiunt exporrecta in rectitudinem & ita expanſa, ut, quæ antea ſetam vix admiſerunt, jam vel digiti minimi ſint capacia.

§. XIV.

Ex hiſce, ut credo, ſatis ſuperque patet, cauſas remotas hæmorrhagiæ uterinæ apud gravidas adeſſe. Plethora, ſexui ſequiori alioquin propria, ſub ſtatu graviditatis adhuc magis augetur. Quamprimum enim mulier concepit, debet evacuatio menſtrualis ſupprimi, unde ſanguis quovis menſe continuo magis magisque augetur, qui tanto magis primis menſibus minatur hæmorrhagiam, cum tenellus adhuc fetus tantam quantitatem humorum in ſui nutritionem vertere nequeat. Congeſtionem vero ſanguinis ad hoc viſcus majorem fieri arguunt & titillatio a ſemine maſculo injecto irritante, & irritatio ovuli continuo augmento uterum per gradus diſtendente. Præter hæc conſiderandum venit, quod

nus ejusque ſectatores, & poſt illum Mauriceau aliique voluerunt, recte negarunt de la Motte, Manningham, Deventer &c. De hac veritate etjam ter Göttingæ apud ſummum *Hallerum* convictus ſum, prima vice in cadavere puerperæ una cum fetu extinctæ, altera in cadavere feminæ poſt editum fetum tertio die mortuæ, tandemque in cadavere meretriculæ, quæ ab adſumtis pharmacis ad pellendum fetum, poſt illum excluſum cito obiit, cujus uterus inveniebatur rimam egiſſe.

quod placenta quidem utero adhæret, ſed non tam arctis vinculis, quin poſſit aliquo in loco ex quadam cauſſa ſuperveniente dirimi. Cum vero placenta utero adhæret vaſis, quæ inoſculantur vaſis uteri, ſequitur, vaſa, quæ, quamdiu uterus contentis eſt diſtentus, ſeſe non poſſunt contrahere, eo in loco, ubi placenta ſoluta eſt, continuos fundere rivos ſanguinis, donec ne gutta ſuperſtes ſit, niſi præſens adhibeatur auxilium.

§. XV.

Hæmorrhagiæ uterinæ variæ occaſionales cauſſæ anſam præbere poſſunt, quæ, præter externam violentiam, ut ictus ſuper abdomen receptos, caſus ab alto, pondera geſtata, veſtes arctius abdomini adſtrictas, &c. ad ea referri poſſunt, quæ ſanguinem in majorem motum excitando cogunt uterum ad ſe contrahendum & fetum ejiciendum, vel alioquin placentam ab utero ſolvunt. Huc adnumerari poſſunt animi pathemata vehementiora, pellentia, ſtimulantiaque pharmaca, vomitoria & purgantia vehementia, motus vehemens, equitationes, ſaltationes, calor æſtuans, vomitus, tuſſis, ſternutationes vehementes, venus exercita, venæſectiones in pede &c. Hiſce addendi morbi varii graviditati ſupervenientes, ut paroxyſmus hyſtericus, paroxyſmi calculi renum atque veſicæ, colica, alvus obſtructa, inteſtinorum tormina varia, Diarrhœæ & dyſenteriæ, hæmorrhoides, abortus ſæpius prægreſſus, mola una cum fetu in utero exiſtens.

§. XVI.

Quando mulier ex amatorio complexu conceperit, quod plerumque & quidem optime fit primis diebus poſt menſes, gravia quædam ſymptomata, ut nauſea,

vomitus &c. illam adfligunt, quæ tamen non timemus, hæmorrhagiam ne inducant, cum potius reſorbtioni partis cujusdam ex ſemine maſculo in ſanguinem, quam ſanguinis copiæ auctæ adſcribi poſſe videantur; ſanguis enim primo menſe non majori, neceſſe eſt colligatur quantitate, quam extra ſtatum graviditatis colligeretur. ſub finem vero menſis, item reliquis menſibus, ſi incidant, omni circumſpectione ſunt ſopienda, ne aucta & continuata hæmorrhagiam excitent, quæ inprimis illis diebus ac hebdomadibus timenda, in quas alioquin inciderent menſtruæ periodi. Conſvetudo menſtruorum tantam habet vim, ut primis menſibus ſub ſtatu graviditatis ſæpe ſanguinis fluxum inſtar evacuationis menſtrualis experiantur mulieres, inprimis plethoricæ. Hic fluxus quando ex vaſis tantummodo circa orificium uteri repentibus provenit, tantum periculi non minatur, ideoque terrorem non incutiat, ſi modo ſequentibus circumſcriptus ſit conditionibus: ut non a gravi quadam procatarctica cauſſa inductus ſit; ut temporibus ſolitarum periodorum menſtrualium incidat; ut non fluat ſanguis tanta copia, quanta extra ſtatum graviditatis conſvevit, neque tam longo temporis ſpatio duret; ut ejus color ſit remiſſior; ut nihil coagulati cruoris, neque fibræ quædam carneæ fluenti ſanguini mixta ſint; ut ſanguis non exeat fluxu impetuoſo & quaſi per ſubſultus, ſed æquabili; ut nullæ tenſiones, dolores, preſſionesque in dorſo, lumbis, inguinibus ſuperveniant; ut orificium uteri tactu exploratum ea parte, quæ cavitati uteri reſpicit, perfecte ſit clauſum.

§ XVII.

Ex hiſce circumſtantiis quamvis cognoſcamus, non

non tantum inſtare periculi, non tamen ſimus, oportet, tam ſecuri, quin metuamus, ne hic fluxus poſſit irritare uterum ad evacuandum ea, quæ in ſe continet, ideoque conſultius eſt in hoc caſu gravidæ præſcribere diætam & medicamenta convenientia. Hoc regimen in eo conſiſtat, ut gravida abſtineat ab iis, quæ motum ſanguinis augere & ad uterum determinare poſſunt; fugiendi cibi aromate conditi, ſalſi, fumo indurati, flatumque excitantes; vinum, aliique liquores ſpirituoſi exulent; ab animi adfectibus ſedulo caveat gravida; neque venus ſub hoc tempore celebretur; quovis menſe, duobus ante inſtantem periodum diebus, venam curet in brachio ſecandam, quod continuetur donec motus ſentiuntur infantis. Quando ſanguis fluere incipit, & animo & corpore in lecto maneat quieta, ac quotidie *repetitis* vicibus ſumat nitroſa, papaverina, leniter anodyna, emulſiva, medicamenta, aliaque convenientia.

§. VXIII.

Ab hoc vero ſanguinis fluxu menſtruali probe diſtingui meretur hæmorrhagia uteri, quæ & ſub & extra id tempus, quod menſtruæ evacuationi reſpondet, incidere poteſt. Hanc abſolvit ſanguis e genitalibus ubertim proſiliens & quidem per ſubſultus, qui mox ceſſat paululum, mox iterum erumpit, & quavis vice recurrens majori urget vehementia, ſecum vehens thrombos coagulatos, ſæpeque fibras carneas; color eſt ruber, qui magis magisque fit intenſior. Quando huic ſe jungunt dolores & ſpasmi, vel leniores, vel vehementiores in dorſo, regione lumbari, ad ſinum pudoris usque deorſum ſeſe extendentes, qui inſtar dolorum partus jam ceſſant, jam iterum urgent, &, ſi orificium uteri incipit aperiri, in quo veſicula cum aquis, illam diſtendentibus

dentibus, eminet, metuendum eſt, ne abortus brevi inſtet. Cauſa proxima hujus fluxus conſiſtit in apertura vaſorum quorundam uteri, facta ex ſolutione placentæ uterinæ vel qua partem vel qua totum, quæ, quamdiu uterus fetu diſtentus eſt, non poſſunt ſe contrahere, adeoque ad extremum vitæ halitum usque ſanguinem fundere continuant.

§. XIX.

Hanc hæmorhagiam, quatuor & quinque primis menſibus ortam, etſi Mauricean *g)* dicit non eſſe lethalem, cum vaſa uterina connubium cum vaſis placentæ trahentia adhuc in tantam non excreverint molem, ut magnam ſanguinis copiam fundere poſſint, illam vero, quæ 7:mo 8:vo & 9:no menſe fit, omnino eſſe funeſtam, niſi fetus extrahatur; non minus tamen periculi minari illam & obſervationibus ipſius Mauriceau & aliorum conſtat. Ex vehementia itaque ipſius hæmorrhagiæ eventus ejus judicari debet.

Ex auctorum obſervationibus exempla habemus varia ſedatæ hæmorrhagiæ, fetusq; conſervati, vehementior vero cum conditionibus priori §:o recenſitis nullam ſpem relinquit fetus conſervandi; ſi itaque tempus vana expectatione, inutili & ſæpe noxia medicatione protrahatur, fetusque non eximatur artificioſa manu, ægra poſt Scotomiam, ſuſurrus aurium, pulſumque maxime debilem una cum latice vitali evacuato animam efflat.

§. XX.

Ex antea dictis facile conſtat, qualis cura, & quando ſuſcipi debet. Si minus vehemens hæmorrhagia ſatis concedat temporis, tentari & poteſt & debet, ut ſanguis

g) Traité des Maladies des femmes groſſes p. 159. 171.

ſanguis ſiſtatur, quod fiat venæ ſectione in brachio, illaque ſecundum indicationes repetita, ligamentis artubus inditis, medicamentis interne datis ex nitroſis, papaverinis, leniter anodynis & emulſivis, quibus conjuncta imperetur ſumma quies in lecto & animi tranquillitas. Hiſce vero inutiliter tentatis, ſi hæmorrhagia increſcit, ſymptomata ſupra recenſita ſuperveniunt, & vires incipiunt matri deficere; ut ſervetur, pro ratione circumſtantiarum curandum, ut fetus ſecundum regulas ſcriptorum artis obſtetriciæ extrahatur, placentaque eximatur.

§. XXI.

Alia etjam interdum occurrit hæmorrhagia, prædictæ haud abſimilis, quæ a mola ſuam agnoſcit cauſſam. Quomodo mola generetur non mei eſt heic enodare, ſufficit ſigna quædam ſolummodo tradere, quæ ab obſervatoribus exhibentur ad diſtingvendam hæmorrhagiam a molæ geſtatione ortam, ab illa, cujus antea mentionem fecimus. Antea tamen ſtudio moneo, me heic tantummodo indigitare molam veram, non vero ſpuriam, quam polypoſam concretionem in utero factam eſſe convenio, ſatis tamen obſervatorum teſtimonio convictus, etjam veras dari molas *h*), inter quos

h) Mirari licet, quod Chirurgus Gallus Levret in tractatu ſuo de polypis uteri atque naſi, Gallice nuper edito, contendit nullas dari molas veras, ſed omnes molas ad polypoſas uteri concretiones referendas eſſe. Hic liber quædam continet bona, quæ, ſi vocabularium inutile, propriæ laudes & ſesquipedales Chirurgorum Gallorum citationes, aliaque vana demerentur, in aliquot pagellas redigi poſſent. Sed quid non facit amor ſui ſuorumque & furor ſcribendi?

quos nominaſſe ſufficit *i)* Garmannum *k)*, Ruyſchium *l)*, Kerkringium & Vaterum *m)*.

§. XXII.

Indicium molæ cum ipſo fœtu præſentis nullum eſſe certum, penitus ſum perſvaſus. Molam quoque ſolitariam a vera graviditate, præcipue primis menſibus, dignoſcere, ſi non impoſſibile, ſaltem eſt difficile, cum ſigna utriusque plane ſint communia. Progreſſu vero temporis ſuſpicionem ejus præbent, venter ab ipſo initio magis, quam ordinario, auctus, ac undique æqualiter extenſus, ejusque tumor non elatus abdomen & epigaſtria verſus, ſed deorſum pendulus, ſenſus in abdomine ponderis inertis, ſæpe huc & illuc devoluti, mammæ intumeſcentes & ſeroſi quid fundentes, ſed non duræ, verum flaccidæ & pendulæ. Hiſce ſe jungit tertio vel quarto menſe graviditatis hæmorrhagia, quæ mulierem vehementia ſua brevi jugulat, niſi corpus illud peregrinum ex utero exterminetur. Ad hoc vero efficiendum ſi dentur medicamenta pellentia, eo citius cum ſanguine vitam effundit ægra, hinc conſultius illud manu eximere artificioſa.

§. XXIII.

Reſtat jam, ut paucis etjam tangamus hæmorrhagiam,

i) Diſſ. de Gemell. & part. numeroſo itemque diſſertat. de homine ex ovo.

k) Theſſ. Anat. III. N. 16. Theſ. VI. N. 42. N. 43. n. 3. N. 81. n. 5. N. 93. Theſſ. anat. IX. N. 24. ejusdem Adverſ. Anat. Dec. 1. 8. p. 21. Huc pertinet obſervatio Mangeti Biblioth. Anat. T. I. p. 474. de mola texturæ carneæ, partimque fibroſæ, in cujus meditullio oſſicula latebant.

l) Specileg. anat. obſ. 88.

m) Diſſ. de mola prægnante Vittebergæ 1732.

rhagiam, quæ ſub ipſo partu accidere ſolet, cum vero nullus partus accidat ſine aliqua ſanguinis effuſione, jam repeto, quod antea monui, me non aliarum ſuſcepiſſe tractationem evacuationum ſanguinis, niſi illarum, quæ cum periculo ſunt conjunctæ. Attamen ut hæ, quæ terrorem injicere debent, eo melius a reliquis dignoſcantur, haud alienum eſſe credo, paucis dicere, unde ſanguis, qui ſub partu naturaliter effunditur, ſuam ducere poteſt originem.

§. XXIV.

Cum gravida novem a conceptu complevit menſes & ad terminum geſtationis pervenit, incipit uterus ſpasmodica conſtrictione deorſum urgere ovum, fetu & aquis repletum, quæ actio adjuta motu voluntario inſpirationis auctæ a matre ipſa ſenſim aperit orificium uteri, unde ovum adpreſſum ad latera hujus orificii non tantum mucum magna quantitate ex ſinubus mucoſis in cervice uteri ſitis, ſed etjam comprimendo vaſa per cervicem repentia ex illis ſanguinem exprimit, qui cum muci copia mixtus præbet ſignum, orificium dilatari, partumque brevi inſtare, ideoque occaſionem præbuit Gallis adpellandi hanc mixturam ſanguinis & muci, *les marques*, Germanis *die zeichen.* Sæpe etiam accidit, ut ſub quovis dolore major quantitas ſanguinis vel dilutioris vel etiam coagulati evacuetur, qui etiam ex arteria quadam majori in orificio uteri rupta a capite infantis premente provenit. Hæc profluvia ſangvinis, ſi nullæ cauſæ prægreſſæ præbeant ſuſpicionem ſolutæ ab utero placentæ, & ſi dolores inde non minuantur vel ceſſent, nihil incutere debent terroris, cum ſiſtantur penitus increſcentibus doloribus, fetuque urgente.

§. XXX.

Ab hiſce & periculo & vehementia longe diſtat vera hæmorrhagia uteri circa tempus inſtantis partus ingruens, cujus apud auctores artis obſtetriciæ ſit mentio. *n*) Nemo vero meliorem ejus dedit deſcriptionem qua cauſas, ſigna & curam, quam noſter *Von Horne*. Reliqui omnes cauſam hujus hæmorrhagiæ conſtituerunt in placenta ab utero ſoluta, illaque devoluta ad uteri orificium, unde vaſa uteri ob fetum contentum & diſtendentem ſe conſtringere non valentia ſanguinem jugi fundunt fluxu. Niſi ita placuiſſet Deventrio hypotheſis illa de obliquitate uteri, & quod ſedes placentæ nullibi eſſet, niſi in fundo uteri, certe videre potuiſſet, lapſum ejusmodi placentæ fere eſſe impoſſibilem, præſertim adhuc non ruptis membranis, cum uterus undique ovum circumdans, ei ita ſe adplicet & ab omni parte ipſum adprimat, ut nullo modo ad hanc vel illam plagam devolvi queat.

§. XXVI.

Ut antea dixi, inter omnes artis obſtetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti ſunt, unicus eſt noſter *Von Horne*, qui veram hujus hæmorrhagiæ cauſam detexit, ſcilicet, quod placenta uterina orificio adnata ſit; quo caſu itaque cum uterus partu inſtante in ovum agere incipit ad dilitandum orificium, vincula inter

n) Ut apud Manningham compend. artis obſtetr. p. m. 74., La Motte traité complet des accouchemens ob. 230. 231. 232. 233. Deventer. cap. 31. Dionis libr. III. cap. 24. Iuſt Siegmundin in *Brandenburgiſche Hof-wehemutter* cap. 6. Joh. Von Horn in tractatu ſuo, cui Titulus: *Den Swenſka wål öfwade Jord Gummau* libr. 1. cap. 17. & libr. II. cap. 28, ut & in ejus Ziphra & Pua Part. I. cap. 7.

inter placentam & illud ſolvuntur magis magisque, quo plus orificium dilatetur, unde vaſa aperta ſe contrahere non valentia ſanguinem fundunt. Ut placenta variis modis orificio adnaſci poteſt, ita exinde majus vel minus eminet periculi. Si ipſum centrum placentæ ipſi centro orificii ſuperjacet, majori certe diſcrimini exponuntur & mater & fetus, quam ſi ſolummodo pars quædam placentæ huic vel illi lateri orificii adplicetur. In utroque caſu quidem utrique eſt diſcrimen vitæ eminens, niſi auxilium mature præſtetur, in hoc tamen majori facilitate & celeritate ferri poteſt, quam in illo.

§. XXVII.

Partum hoc periculo ſtipatum inſtare, etiam antequam ipſe fluxus ſanguineus illud prodit, prædici poteſt, ſi obſtetrix uno vel altero menſe ante partum orificium uteri tactu explorans ipſum in media pelvi invenit pendulum, ſed loco capitis per ſubſtantiam cervicis uteri jam adtenuatam inſtar globuli duri ſentiendi, ſolummodo ſubſtantiam quandam mollem tangit, ac deinde inſtante ipſo partu, cum explorabit quodnam membrum fetus in oſtio uteri hæret, neque membrum quoddam, neque veſicam aqua diſtentam adtrectat, ſed ſolummodo maſſam illam mollem, informem & ſpongioſam. Aſt interea quoque inopinato profluvio ſanguinis corripitur gravida, quod quidem remittit, ſed iterum iterumque recurrit, & una quaque vice fit vehementius, donec tandem maxima cum vehementia, & pro ratione dolorum per ſubſultus, ſanguis exſilit. Dolores, qui in partubus naturalibus magis magisque augentur, in hoc minuuntur ea ratione, qua ſanguine uterus exhauritur, unde omni vi contractili privatur.

Si itaque fato ſuo & naturæ auxilio committatur gravida, una cum fetu morti traditur.

§. XXVIII.

Cura hujus hæmorrhagiæ radicalis fruſtra per medicamenta interna expectatur. Si remedia dederis pellentia fetum, ut a nonnullis vocantur, ipſum morbum auxeris; ſi quis adſtringentibus corroborantibusque ei occurreret, tantum abeſt, ut ſolatii quicquam adferatur, quin potius, ſi etiam nil mali inde redundaret, tempus fruſtra terendo omnis ſpes gravidæ ſervandæ una cum ſanguine effugiat. Reſtat itaque optima methodus, quæ eſt extractio fetus, ut uterus contentis liberatus ſeſe contrahendo vaſa ſanguinem fundentia obturare poſſit.

§. XXIX.

Hoc ut mature fiat antequam mater una cum fetu & ſaguine & viribus exhauſta ſit, ſvadet ipſa ratio, ſvadet ipſum periculum; quo modo vero peragatur, non omnes conveniunt auctores. *Deventer o)* commendat, ut placentæ, quam, ne hypotheſis ejus de ſede placentæ in fundo uteri, quid jacturæ faceret, concipit a fundo ſolutam, delapſamque orificio per ſanguinem grumoſum coagulatumque adfixam eſſe, digitis tam patulum indetur foramen, ut ſatis liberam capiti infantis ſecundum naturam poſiti concedat viam, partusque naturæ committatur viribus, & ſi fetus ſitum habeat inidoneum, ut pedibus quæſitis extrahatur *p)*. Juſtina Siegmundin in more habuit, ſtylo placentam perforare, ut aquæ effluerent, partumque naturæ commiſit. Verum equidem eſt, hæmorrhagiam hiſce modis, ut contendunt, paulum ſedari; aſt cum uterus perfecte ſeſe contra-

o) l. c. p) l. c.

contrahere nequeat, hæmorrhagia repullulat, & dolores deficientes ex nimia jactura ſanguinis fetum expellere non valent, prætereaque placenta in orificio uteri relicta exitum infantis retardat. Ut in reliquis operationibus artis obſtetriciæ deſcribendis, ita & in hac reliquis felicior fuit Noſter *von Horne*, de cujus laude & exiſtimatione, quam & dexteritate & candore & ſcriptis ſuis elegantiſſimis apud omnes promeritus eſt, tantum abeſt, ut quicquam detrahere velim, quin potius ſcripta ejus plurimi faciam, imo admirar. In eo tamen mihi videtur aliquid paſſus eſſe humani, quod *q*) conſentit methodi Deventrianæ, nec non, ſi placenta exitui infantis eſſet impedimento, quod ſvadet, ut placenta penitus eximatur. Si enim conſideretur, quod placenta eſt continua membranis, fetum circumdantibus, facile adparet, illam non poſſe eximi, niſi membranis ruptis aquæ effluerent; inde vero facilitas fetum vertendi tanta celeritate, qua oportet, penitus eſſet ſublata. Præterea, quo plus placenta ab utero ſolveretur, eo vehementior foret hæmorrhagia & ex utero & ex placenta, quæque momento eſſet fetui lethalis,

§. XXX.

Optimus itaque modus & matri & fetui ſubveniendi mihi videtur, qui tradirur a Celeberrimo D:no *Fried*, Argentinenſium Practico feliciſſimo, cujus dexteritatem in re obſtetricia omnes norunt, & cujus informationem fideliſſimam, quoad vixero, ſemper exoſculabor. Hæc methodus id inprimis intendit, ut circulatio ſanguinis inter matrem & fetum, quantum fieri poteſt, conſervetur, & fetus maxima celeritate extrahatur. Ad hos ſcopos obtinendos ſvadet, ut ob-

q) l. c,

ſtetricans, coagulis ſanguinis grumoſis e vagina exemtis, probe inquirat, cuinam lateri orificii uterini minus adnata eſt placenta, & ubi incepit ſolvi ab utero, ibi itaque illam ab utero ſecernat, relinquens ab altera parte utero adnexam, ut deinde manu ſecundum præcepta obſtetricia per orificium uteri intruſa *r*) membranas rumpat, moxque manum per foramen membranis factum inſerat ac brachio id quaſi obturet, quo

r) Cum ſanguinis, qui alioquin has partes tenet diſtentas, turgidasque, jactura hoc caſu flaccidas, facileque dilatabiles illas reliquerit, non timemus membranas rumpere, quod aliis occaſionibus ob difficilem inde ſequentem partum non eſt ſvadendum. Plerique & auctores artis obſtetriciæ & Phyſiologi partum difficilem ex membranis præmature ruptis eo modo explicant, quod, aquis evacuatis diu ante partum, fetui per vias aridas eſt transeundum; Non vero conſiderant, haſce vias adſiduo inungi muco copioſo ex cryptis cervicis uteri & ſinulis vaginæ proveniente, ut aquis cito exhalantibus non opus eſſet; Prætereaq; huic ariditati tollendæ ars certe ſupplere poſſet unguento quodam molliente. Ceteris rite ſe habentibus, partus fit facillimus quando veſica aquas continens urgentibus doloribus extra vulvam usque eſt protruſa; ſed per poros membranæ ne gutta quidem exſudat, qua viæ humectari poſſunt. contra in partu difficili membranæ fere ſtatim rumpuntur, aquæque ſub quovis dolore guttatim effluunt vias humectantes, & nihilominus partus fit difficilis. Unica opera, quam veſica non rupta in partu præſtat, illamque optimam, eſt quod undique æquabiliter os uteri ab urgente liquido diſtendit absque tanta difficultate, cum omnes partes dilatandi orificii uterini æquabili urgeantur preſſione, quanta, evacuatis aquis, durum infantis caput. Præterea ex membranis ſponte nimis cito ruptis ſemper prædicere poſſumus, præſertim ſi aquæ guttatim ſub repetitis doloribus effluant, infantem non optimo ſitu eſſe locatum, partumque fieri difficilem:

quo aquæ non penitus evacuatæ verſionem fetus facilitent; deinde, &, capite etiam prævio infantis, pedes ejus quærat, illosque ambos hac circumſpectione arripiat, ut calces volæ manus jaceant adplicatæ, eo enim fit, ut fetus ſtatim in ventrem vertatur, opusque non ſit, poſtea corpus invertendo tempus terere. Tandemque ut fetus, prout docent regulæ artis obſtetriciæ, ſumma, qua fieri poteſt, celeritate extrahatur. Quibus peractis etjam a ſecundinis liberetur puerpera.

VIRO Clariſſimo, Eruditiſſimo,
Dom. ERICO ELFF, Med. Licent.
Amico Suo longé Cariſſimo Æſtumatiſſimo S. P. D.
DAVID CHRISTOPH. SCHOBINGER, M. D. St. Gall. Helv.

Veniam, quod ſpero, dabis, Vir Clariſſime, importuno forſitan huic conatui meo, quo majoris momenti occupatum Tè negotiis haud tamen vereor haſce qualescunque per litteras interpellare. Verum, ſi ullus usquam, ego certê experior, quam locorum diſtantia haud par ſit extinguendæ amicitiæ, ut potius ardentiori abſentium nos adficiat deſiderio. Nunquam videlicet, quod perſuaſiſſimum velim Tibi habeas, ſine ſumma eaque puriſſima animi mei voluptate integerrimæ illius, perfectæ, jucundiſſimæ demum utiliſſimæque recordari poſſum amicitiæ, quæ olim, Suaviſſime ELFF, Te Mihi, in eo quam felici! noſtrosque mutuo conjunxit nexu arctiſſimo animos. *Georgia Auguſta*, tranquilla illa, ſed Nobiliſſima Muſarum ſedes, HALLERO ſuo merito glorians Medica in Scientia, hæc, inquam, utrumque noſtrum, Te ex frigido Septentrione, ex aſperis Helvetiæ montibus me, ſuas ad delitias cum adlexiſſet, fundamentum primum equidem dulciſſimæ noſtræ jecit fraternitatis, cur nondum tum ad intimam Tuam me admiſerit familiaritatem, ipſe neſcio: quamvis jam tunc Virtus Tua, ſingularisque eruditio meos ut aliorum bonorum ſatis ceciderit ſub oculos. His permotus juſtiſſimo eoque impatienti terebar deſiderio Te comitandi in itinere Argentoratum tunc nobis ſuſcipiundo. Haud equidem contigit, quod quam doluerim noſti Ipſe; ſperata felicitas, contigit vero,

quo gaudere nonniſi cum vita deſinam, major, qua & dulciſſimo contubernio, commenſalitioque Tuo frui per ſemeſtre illud beatum licuit. Heic, Dulciſſime Amice, talem Te cognovi, tali Tuo uſus ſum amore, tantamque ex Tua converſatione hauſi tamque multiplicem utilitatem, ut certe memoriam Tuam nunquam colere, nunquam Te amare venerarique, Tibique apud animum meum gratias habere, ſim ceſſaturus; Beatam tranquillitatem! Dulciſſimam animorum conjunctionem! utiliſſimum Studiorum conſortium! quæ Tecum ſed brevi nimis ſum expertus tempore. Tædioſi nauſeoſique naturæ odoribus viſi labores obſtetricii quam jucundi, quamque nobiles nobis ſunt viſi! Ferro igneve humana intra viſcera, neceſſitate poſtulante, ſævire, communi ſtudio edoceri cupiebamus. Ubique felix mihi videbar, ubi Tecum eſſe licuit. Merito nunc, Clariſſime Vir, oblatam arripio occaſionem, & publicé pro fidiſſima tua amicitia gratum meum Tibi teſtandi animum, animum, quem ſpondeo Tibi, nunquam Tui memoriam pié colere ceſſaturum. Scio nempe Summam Doctoris Lauream tempora tua nunc coronaturam, quam equidem penes Te ſtetiſſet multis antea obtinuiſſe annis, hanc ipſam vero é longinquo mihi liceat Tibi, Clariſſime Vir, ſincero tuæq; omnigenæ felicitatis cupido nunc gratulari animo. Sit igitur fauſtiſſimus ille dies, qui indefeſſis longisque laboribus tuis, qui virtuti Tuæ coronam tandem imponet! Pergat Supremum Numen deinde ulterioribus tuis abunde benedicere conaminibus! Fortunam ubique experiaris ſecundiſſimam, Tuisque dignam meritis maximis! Millenas excipias gratias a tot ægris, qui ſuam Tuæ ſolertiæ eruditionique debebunt recuperatam ſalutem! prouti jam habes, & diu antea habuiſti, qui Tuam ſalutarem ſunt experti opem. Hæc inter vero ſummopere Te rogatum velim, nunquam ut fidelis Tui *Schobingeri* memoriam plané animo ſinas elabi, amici qui nunquam non Te amabit, qui Tuam, ſi audire contigerit, felicitatem ſuam putabit. O ſi quandoque Tui Amoris, Tuæque felicitatis per litteras, queis gratius nihil accidet, certior fieri poſſem! potero, ſpero manu fideque tua, quam haud recuſaſti, idemque repetita nunc vice Te ſummopere rogito. Sic Vale, Vir Clarisſime, Amice Suavisſime, omnigenæ felicitatis ubique particeps, felix imprimis Medicus, & é longinquo mihi favere pergas. Dabam St. Galli Helvet. die 4. Aug St. N. 1749.